

Radu Stănescu, *Introducere în antropometria comparată*, Sibiu, Editura Universității „Lucian Blaga”, 2014, 329 p.

Lucrarea de față ne propune o nouă metodă de investigare a reprezentărilor antropomorfe, din perspectivă antropometrică (cercetarea corpului-artefact constituind tema unei interferențe disciplinare între arheometrie și semiotică). Metoda antropometriei comparate pornește de la premisa că reprezentarea antropomorfă este prima dovadă materială a conștiinței umane care a acționat ca o primă unealtă culturală. Ea evidențiază „abateri de aur” aplicate distanței dintre centrul de simetrie

izometrică și cel de simetrie biometrică, precum și înălțimii capului sau a picioarelor, elemente care împreună surprind o anumită continuitate a corporealității plastice. „Secțiunea de aur” (φ , aproximativ egal cu 1,618033) nu este prezentă în mod direct, ci printr-o abatere de la simetria anatomică, aceste devieri nefiind întâmplătoare, ele fiind supuse *regulilor de aur*. Astfel de abateri se întâlnesc de-a lungul întregului interval dintre Paleolitic și Antichitate, dar și ulterior, chiar și în arta primitivă contemporană.

Într-un *Cuvânt înainte*, Radu Stănescu argumentează alegerea temei și ne prezintă perioadele care fac obiectul lucrării, din Paleoliticul superior până în Antichitatea târzie, precum și zonele geografice: Europa, Asia, Africa, America Centrală și de Sud. Apoi, în *Introducere*, îi prezintă pe cei mai învățați matematicieni preocupați de studierea „secțiunii de aur” (sau a „divinei proporții”). Aici sunt descrise elemente specifice antropometriei și noțiuni legate de semiotica limbajului vizual. Este scoasă în evidență importanța corpului, reprezentarea antropomorfă fiind „locul geometric” unde proporțiile se întâlnesc cu primele abateri artistice sau așa-numitele „abateri de la proporția de aur”. Ca și metodă, este propusă identificarea corespondenței dintre semnificat și semnificativ, imaginea fotografică a corpului uman ca obiect și cea a artefactului antropomorf ca semn. Metoda pornește de la juxtapunerea celor două imagini ale corpului: de-o parte, cel uman; de cealaltă parte, cel artificial, în care nuditatea este înțeleasă ca formă de

comunicare preistorică, corpul constituind subiectul și obiectul antropometriei comparate.

În capitolul al II-lea, *Analogia ca premisă*, ne sunt explicate sensurile cuvintelor „proporție” și „analogie”, dar și analogia ca metodă des utilizată în cercetarea arheologică în detrimentul măsurătorilor matematice. Sunt prezentate trei tipuri de analogii:

1) cea numerică, prin care o serie de descoperiri arată că forma rotundă era cunoscută încă din neolitic (de notat că nu trebuie să subapreciem omul preistoric, dar nici să îl supraapreciem, descoperirea unor obiecte rotunde neevidențiind existența unui compas mai mult sau mai puțin rudimentar – vezi p. 32). Încălcarea „proporției de aur”, numită de autor „abatere de aur”, este definită drept orice supra- sau subdimensionare a componentelor antropomorfe, precum și orice inversare sau permutare a diferitelor puncte de referință antropometrice față de un sistem de referință real; în genere, orice disproporție bazată pe principiul de medie și de extremă rație (p. 36);

2) analogia semiotică pornește de la faptul că reprezentările antropomorfe sunt cele mai răspândite „forme de exprimare plastică” din perioada preistorică, unde semiologia studiază felul în care funcționează comunicarea și semnificarea, relația dintre cod și mesaj, dintre semn și discurs, unde analogia dintre imaginea biologică și cea plastică a corpului-model poate constitui premisa semiotică a unei decriptări. Analogiile vizuale stau la baza corespondenței dintre semnificatul și semnificantul trupului uman; astfel, prin intermediul cunoștințelor venite din alte domenii, analogia semiotică permite elaborarea metodei numită *antropometrie comparată*;

3) analogia perceptuală, metodă care se bazează pe analogia vizuală generată de statuete atât în faza de concepție, cât și în cea de percepție, studiul propunându-și să evidențieze măsura armoniei artefactelor antropomorfe și să identifice elemente concrete în percepția unei asemenea armonii *corporale*.

Al doilea capitol, *Canonul ca analogie*, ne sunt descrise canoanele artei egiptene, grecești și romane, fiecare cu caracteristicile lor. În principiu, în perioada cuprinsă între Paleoliticul superior și Antichitate, omul a fost preocupat de prezentarea și reprezentarea ființei corporale ca principală formă de exprimare și raportare la univers constituind un mijloc antropomorf de comunicare, menit să transmită mesaje. În arta egipteană, plastica antropomorfă a fost dedicată în special faraonilor, iar în cadrul ei întâlnim primele canoane din istoria artei: frontalitatea, axialitatea, simetria. Dovada că în Egiptul antic s-a utilizat un canon antropometric este dată de carioaje (dar sunt contestate de cercetări conform cărora canonul se bazează pe proporții anatomice), ipoteză lansată de autor pentru situația păstrării proporțiilor anatomice.

Canonul grecesc s-a născut sub influența artiștilor egipteni, care au creat o artă colosală. Opera Antichității din spațiul elen a fost concret umană,

antropometrică și antropocentrică, atât în formă, cât și în conținut, pentru că a impus cărnii canonul perfecțiunii. După cucerirea Greciei, romanii au adăugat la patrimoniul cultural preluat de la etrusci și pe cel grecesc. De altfel, primul tratat de arhitectură, este cel al unui roman, Marcus Vitruvius Pollio – *De architectura libri decem*.

Analogia ca metodă, constituie cel mai vast capitol (al IV-lea) din întreaga lucrare, cu cel mai bogat material figurativ. Cercetarea urmărește proporțiile reprezentărilor antropomorfe din diferite culturi preistorice și antice. Prin aplicarea antropometriei comparate în cazul figurinelor și statuilor reprezentative se are în vedere că elementele antropometrice prezintă variații dimensionale la corpul modelat din considerente stilistice sau tehnice, iar la corpul uman din motive biologice (4.1 fig. 1, 4.1 fig. 2). Odată acceptată „abaterea de aur” ca formă de articulare a limbajului plastic, „secțiunea de aur” (φ) redevine un element fundamental în semiotica vizuală a creației antropomorfe ancestrale.

Pentru justificarea utilizării unui etalon anatomic comun, autorul prezintă imagini cu indivizi de diferite rase, din diferite colțuri ale lumii, în raport cu două modele de rasă europoidă (un model feminin de 34 de ani și 55 kg și unul masculin de 41 de ani, 79 de kg și de 177 cm înălțime), având la bază puncte de simetrie specifice tuturor raselor umane. Reprezentările antropomorfe selectate sunt nude, întregi și în poziție erectă. Tehnica utilizată reprezintă examinarea simultană a imaginilor realizată în programul *Adobe Photoshop (CS3 Extended, versiunea 10.0)*, care permite utilizarea riglei secțiunii de aur fără modificarea proporțiilor. Proveniența electronică a imaginilor este aleasă pe criterii de rezoluție tehnică fotografică și acestea sunt prelucrate doar cu scopul eliminării fundalului.

După prezentarea metodelor de lucru și de abordare se trece la aplicația propriu-zisă unde, cu ajutorul imaginilor, ne sunt expuse cazuri de antropometrie din arta plastică paleolitică. Cazurile din arta primitivă modernă au fost preluate în baza faptului că argumentele trebuie verificate și din perspectiva celei primitive actuale. Aplicația a avut în vedere arta tribală modernă și contemporană din zone geografice și comunități tribale izolate de mediul civilizată, dar cu o identitate stilistică semnificativă din punct de vedere antropometric. Se observă prezența „abaterilor de aur” la toate piesele cuprinse în această lucrare, chiar și la figurinele unde întregul sistem antropomorf este bine proporționat.

Cel de-al V-lea capitol, *Elemente de prelucrare a informațiilor, analize statistice și interpretarea rezultatelor*, cuprinde elementele informatice utilizate, computerul fiind piesa principală în demersul numit „digitizare”, esențial pentru investigarea, documentarea, analizarea și prelucrarea imaginilor. Rezultatele măsurătorilor sunt structurate într-un sistem de informații prin utilizarea unei baze de date Excel. Prin interogarea acestui sistem s-a constatat prezența abaterilor de aur la majoritatea reprezentărilor antropomorfe cuprinse în studiu. Aici, ni se supun atenției două studii de caz: unul cu privire la abaterile de aur din cadrul

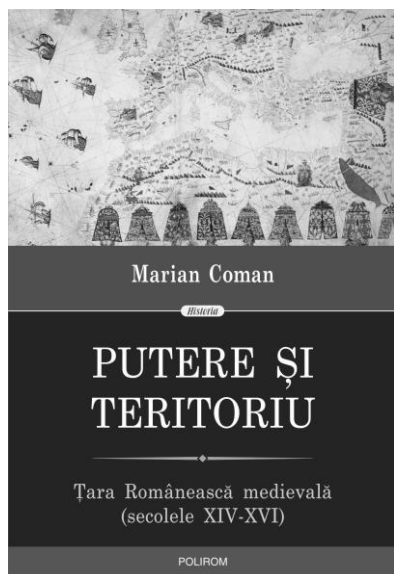
reprezentărilor de plastică preistorică și antică în funcție de sexul reprezentării; celălalt referitor la secțiunea de aur în plastica antropomorfă preistorică, antică și contemporană, în funcție de zona geografică.

Concluziile lucrării sunt însoțite de *Perspectivile cercetărilor*. Pentru Radu Stănescu, perspectivele pe care le oferă metoda antropometriei comparate conțin noi direcții de cercetare, chiar dacă abordarea interdisciplinară a subiectului se află doar la început. Cartea cuprinde și un *Dicționar de termeni, noțiuni și expresii*, alături de o *Bibliografie* și o *Webgrafie*, toate menite să ajute la o înțelegere cât mai bună a acestui demers. În plus, conține o bază de date, instrument de lucru foarte util ce poate fi de real folos cercetărilor din cadrul plasticii antropomorfe.

Lucrarea reprezintă o noutate în cadrul studiilor cu privire la reprezentările antropomorfe; de această dată, sunt privite cu alți ochi decât suntem obișnuți. Scoase din context, statuetele nu sunt studiate din punct de vedere arheologic – artefacte-figurine antropomorfe, ci ca obiecte de artă în adevăratul sens al cuvântului. Faptul că o serie de autori din diferite domenii își aduc contribuția în domeniul plasticii antropomorfe nu poate decât să ne bucure.

ANCUȚA IOANA BOBÎNA

Universitatea „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia

Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, Iași, Polirom, 2013, 360 p.

Cartea lui Marian Coman, *Putere și teritoriu. Țara Românească medievală (secolele XIV-XVI)*, reprezintă o versiune mai puțin greoaie a lucrării de doctorat susținută de autor la Universitatea din București, în 2012, sub îndrumarea lui Andrei Pippidi. Efortul este axat pe demontarea tezei foarte răspândite în istoriografie, conform căreia Țara Românească a fost un stat teritorial în primele secole de existență, afirmație considerată valabilă de istoric numai pentru perioada ulterioară secolului al XVI-lea. Abordarea este una interdisciplinară, prin includerea geografiei,

filosofiei politice, istoriei juridice și celei economice în discuție, deseori tinzând spre o analiză trans-istorică, din cauza tendințelor cercetătorilor de a privi lumea